

Monika A. Król

Abstrakt

**Prawne instrumenty ochrony środowiska w działalności rolniczej –
ewolucja regulacji prawnej w Polsce, skuteczność i propozycje pakietu
legislacyjnego 2013-2020**

Postępujący od kilkadziesiąt lat proces ekologizacji wkracza w kolejne dziedziny życia społecznego, a towarzysząca temu jurydyzacja oznacza pojawienie się w regulacjach prawnych nowych instrumentów służących ochronie środowiska. Taką dziedziną, w której zjawisko to występuje ostatnio z dużym nasileniem, jest gospodarka rolna. Znaczne nasilenie tej tendencji w naszym kraju wiąże się z uzyskaniem członkostwa w Unii Europejskiej. W wyniku implementacji prawa wspólnotowego pojawiło się w naszym systemie wiele nieznanych dotychczas rozwiązań, służących ochronie środowiska w działalności rolniczej, prowadzonej na terenach cennych ze względów przyrodniczych. Do najważniejszych należy zaliczyć programy rolnośrodowiskowe oraz wymogi ustanowione w ramach zasady wzajemnej zgodności.

Zrównoważony rozwój ma szczególnie istotne znaczenie w rolnictwie, gdzie działalność gospodarcza wpływa nie tylko na jakość i bezpieczeństwo żywności oraz stan ekosystemu, ale także na stan obszarów wiejskich jako przestrzeni socjalnej ludności wiejskiej. Z uwagi na to, w sektorze tym większość problemów jest ściśle powiązana z uwarunkowaniami ekonomicznymi, koniecznością poszanowania środowiska i respektowania sprawiedliwości społecznej. Kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju w założeniach politycznych odnoszących się do rolnictwa powinno się dostrzegać wszystkie funkcje pełnione przez obszary wiejskie. Jednakże od powstania Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) w latach pięćdziesiątych dominował prymat funkcji produkcyjnej nad funkcją środowiskową.

Zgodnie z polityką wielofunkcyjnego i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, zmiany zachodzące na obszarach wiejskich są wypadkową wielu czynników, do których zaliczyć można kapitał ludzki i społeczny, walory przyrodnicze i kulturowe, warunki naturalne do określonych form gospodarowania oraz infrastrukturę techniczną i społeczną. To wszystko powinno przejawiać się w syntezie pomiędzy zachowaniem niezależnych struktur rolnych, a rozwojem mającym na celu stworzenie odpowiednich warunków do powstania ośrodków, w których byłaby prowadzona działalność gospodarcza oparta na zasadach rynkowych, cechujących się wysokim poziomem życia z uwzględnieniem ekologii i zasad

społecznych przy zachowaniu tożsamości regionalnej. Wprowadzenie do WPR zasady wzajemnej zgodności, a także programów rolnośrodowiskowych jest kontynuacją reform tej polityki, które zmierzają do urynkowania sektora rolnego, lecz także do zwiększenia znaczenia ochrony środowiska przyrodniczego w polityce rolnej UE. Zadaniem wdrożenia zasad wzajemnej zgodności jest wsparcie idei rolnictwa zrównoważonego – ochrony środowiska poprzez racjonalne gospodarowanie w rolnictwie, zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego oraz zapewnienia dobrostanu zwierząt. Programy rolnośrodowiskowe są obecne w ramach programów rozwoju obszarów wiejskich wszystkich państw członkowskich ze względu na ich duże znaczenie dla ochrony przyrody, dla wdrażania europejskiej sieci Natura 2000. Mają za zadanie zapewnienie integracji rozwoju gospodarki rolnej z ochroną środowiska poprzez maksymalizację pozytywnych efektów działalności rolniczej i minimalizację negatywnych skutków.

W propozycjach legislacyjnych wskazano, że podejmowane dotychczas działania są niewystarczające, a polityka rolna nadal nie spełnia oczekiwań społecznych. Z tego względu proponuje się dodatkowe wymogi środowiskowe, korzystne ze względu na przeciwdziałanie zmianom klimatu i utracie różnorodności biologicznej. Zjawisku ekologizacji szczególnie poddane zostały instrumenty pierwszego filara WPR, utrzymano także środowiskowe oddziaływanie w ramach II filaru.

Celem opracowania jest ukazanie celu wprowadzonych instrumentów prawnych, podstawowych rozwiązań prawnych w tym zakresie oraz próba przedstawienia ich roli i skuteczności w ochronie terenów cennych przyrodniczo, które w przeważającej mierze są terenami rolnymi i leśnymi. Rozważania koncentrują się na omówieniu dwóch instrumentów - programów rolnośrodowiskowych i wymogów wzajemnej zgodności, ich główny nurt poprzedzony jest krótkim przedstawieniem roli tych instrumentów w realizacji założenia zrównoważonego rolnictwa, promowanego od kilkunastu lat we Wspólnej Polityce Rolnej.